

Jurčo, Ján

Prof. PhDr. Michal Roman, CSc. jubiluje (* 1. 11. 1930)

Opera Slavica. 2015, vol. 25, iss. 3, pp. 49-51

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134605>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Veľmi dôležitým a tiež praktickým výstupom kongresu je 15-zväzkový zborník, s ohľadom na svoj úctyhodný objem (celkovo na šesťtisíc strán, a to aj napriek organizátormi obmedzenému rozsahu publikovaných príspevkov) vydaný na CD.

*Josef Dohnal
Andrea Grominová*

Prof. PhDr. Michal Roman, CSc. jubiluje (* 1. 11. 1930)

*Krašče pomerty stojačy,
Niž žyty na kolinach...*
(B. Olijnyk)

Prof. PhDr. Michal Roman, CSc., všestranne činný a tvorivý, sa počas takmer sedem desaťročí realizoval vo viacerých smeroch – organizátor literárneho života, učiteľ, funkcionár na vysokej škole, ale najmä na poli literatúry ako literárny kritik, historik a vedec. Celý svoj profesionálny život sa zaoberá ukrajinskou literatúrou Slovenska a jej vzťahmi so slovanskými literatúrami, predovšetkým slovenskou a českou. Podobne celý život sa venuje aj slovensko-ruským literárnym vzťahom v 20. storočí.

Pochádza z roľníckej rodiny, maturoval na Ruskej učiteľskej akadémii v Prešove (1950), pracoval ako učiteľ, neskôr na Povereníctve školstva vied a umení (1951–1952).

Vysokú školu začal navštevovať v Prešove na pobočke Pedagogickej fakulty SU, odtiaľ odišiel študovať do Kyjeva ukrajinskú filológiu (1953–1958), kde aj absolvoval vedeckú aspirantúru (1964). Diplom noštrifikoval na FF KU v Prahe (1967). V roku 1980 bol vymenovaný za profesora teórie a dejín ukrajinskej literatúry. Stal sa prvým vysokoškolským profesorom ukrajinskej literatúry vo vtedajšom Československu (1980). Viac ako 30 rokov pracoval na katedre ukrajinského jazyka a literatúry FF UPJŠ v Prešove (1958–1991) a 7 rokov na Filologickej fakulte UMB v Banskej Bystrici (1997–2005).

Už počas vysokoškolských štúdií sa venoval recenzentskej, literárno-kritickej činnosti a prekladaniu umeleckých a odborných textov z ruštiny, ukrajiny do slovenčiny a naopak. K dnešnému dňu je autorom 24 monografií a knižných publikácií, viac ako 400 vedeckých odborných štúdií a veľkého počtu recenzií, 12 knižných prekladov umeleckej literatúry a vedeckých prác.

Teoretické zázemie, ktoré si budoval takmer sedem desaťročí, mu umožnilo vnímať literatúru dynamicky. V prebiehajúcich procesoch, v zmenách aj premenách. Literárne dielo a jeho zložky zasadzuje do autorovho, ale aj literárne širšieho kontextu, do súčasne prebiehajúcich literárnych a spoločenských procesov (viď Vybrané kapitoly z literárnej kritiky [1983], Literatúra a čas [1986], Život a dielo Fedora Lazoryka [1974]). Vystriha sa postupom, ktoré sú časté v dejinách, ideológii aj v politike, že sa „vytiahnu“ holé fakty z dobovej atmosféry, čím nadobúdajú ahistoricky charakter, sú zdeformované. M. Roman, svoje štúdie uzemňuje vo všetkých dobových tendenciách. Zložky literárneho diela skúma jednotlivo a zapája ich do celku, do diela, ktoré tak vytvára plastickejší obraz o diele autora, jeho osobného, ale aj dobového literárneho procesu. Skúmanie sociálneho a emocionálneho kontextu mu umožňuje vidieť dielo, jeho postavy ako reálne, z mäsa a krvi. Na tejto zásade trvá striktné a autorovi diela, ktoré sa odkláňa od života do nezdravej fabulácie, nič nedaruje. Postavu, človeka v literárnom diele autora hodnotí z hľadiska kladných, ale aj záporných stránok. Vie, že postavy nie sú monolity, nerozčleniteľné, meravé, raz a navždy dané. Hľadanie súvislosti a vzťahov v autorovom a literárnom dobovom kontexte mu vytvára predpoklady hlbšie preniknúť do emocionálneho zázemia literárnych postáv, ale aj do autorovho, lebo to, čo sa v diele nachádza, je nielen z dobových reálií a ich psychológie, ale aj autorovej osobnosti. Vytvára tak predstavu o zložkách literárneho diela – téma, jazyk, kompozícia, fabula, sujet a sleduje, ako ich autor funkčne či nefunkčne zapája do tvaru literárneho diela (viď Život a tvorba Fedora Ivančova, 1976) a iné.

M. Roman urobil veľký kus práce, keď od autorov vyžadoval opustenie bezbrehého optimizmu a orientoval ich príklon k racionálnejším polohám, vhodným pre konkrétne časové obdobie, jeho emocionalitu a realitu. V tomto smere sa v literárnych dielach nachádzal prázdny priestor medzi literárnym dielom a spoločenskou realitou (Úvahy o literárnom romantizme, 2005) a iné štúdie. Je to permanentná požiadavka, ktorú M. Roman vyžaduje od každého autora.

Svoju ideovú orientáciu – sociálnohumanistickú – dodržiava v celom osobnom živote a v práci literárneho vedca. Ako sám povedal, nikdy si nebude špiniť svoju dušu ideovými „kotrmelcami“.

Je citlivý, no nie precitlivený vo vzťahu k práci autora a aj svojej osobnej. Pri analýze literárneho diela na prvej pozícii je dielo a jeho autor. Manifestuje predovšetkým jeho prednosti a sám ostáva na druhej pozícii ako triezvy posudzovateľ a svedok udalostí. Porušenie tejto zásady by došlo k deformácii hodnoty literárneho diela.

Myslenie o literatúre M. Romana vykazuje stabilné znaky, ktoré sústavné zdokonaľuje v línii jemu svedčiacej – nevnášať do literárneho diela elementy, ktoré tam nepatria, alebo také, ktoré by chcel mať kritik, no nehodia sa do

autorovej koncepcie diela, uplatňovanej v jeho výstavbe. Sleduje, do akej miery vyšiel autorov zámer, koncepcia; vyzdvihuje stránky literárneho diela a autorovho zámeru, ktoré sa mu podarili, ale zároveň pritom upozorňuje aj na tie, ktoré sú nedotiahnuté a bránia literárnemu dielu vyniknúť v plnom rozsahu (viď Literatúra a čas, Básnik Sergej Makara (2012), Cesty k poznaniu tvorby Sergeja Makaru (2014) a iné).

Pri hodnotení literárneho diela si uvedomuje, že autor prejavy a javy reality selektuje. Zaujíma ho práve tento proces, lebo od neho a jeho postoja k prvkom reality, osobného videnia a schopnosti fakty tematizovať závisí celkový výsledok literárneho diela a jeho predpoklady sa úspešne uplatniť v literárnom procese.

Som rád, že M. Roman ešte aj dnes aktívne publikuje v ukrajinskej, slovenskej a českej tlači, medzi iným aj v Slovanskom prehľade či Opera Slavica.

Prof. PhDr. Michalovi Romanovi želim ešte veľa tvorivých síl, aby svojou prácou úspešne rozvíjal literárnu vedu o ukrajinskej literatúre Slovenska a upevňovanie slovensko-českých literárnych vzťahov.

Ján Jurčo

K nedožitým devadesátinám bohemistky doc. Iryny Makarovny Poročkinové, CSc.

(1. 2. 1925 Leningrad — 21. 12. 2014 Sankt-Peterburg)

Na Ústav slavistiky FF MU v Brně prišla počátkem roku 2015 smutná zpráva: Sankt-Peterburgskou univerzitu, katedru slovanské filologie Filologické fakulty opustila navždy Irina Makarovna Poročkina, bohemistka, slavistka, literární vědkyně, s níž je spojena mnohaletá etapa vztahů badatelky petrohradské univerzity k české akademické obci, české literatuře a kultuře, ženy, která Česko odevzdaně milovala.

Absolvovala obor literárněvědná slavistika na Leningradské státní univerzitě (1949) diplomovou práci *První překlady prózy Jana Nerudy do ruštiny*. Poslední ročník aspirantury pak strávila v Praze na Univerzitě Karlově v přípravách na disertační práci u významného člena Pražského lingvistického kroužku akademika Jana Mukařovského. Svou kandidátskou disertaci *Literární tvorba Marie Pujmanové* obhájila na Filologické fakultě Leningradské státní univerzity (1960). Po návratu z Prahy byla Irina Makarovna přijata na univerzitu jako asistentka katedry slovanské filologie (1953), později působila jako odborná asistentka a následně docentka této katedry od r. 1964, r. 1987 odešla do důchodu.